

KOSTI HUUHKA

R.H. OITTINEN - NÄKIJÄ JA TEKIJÄ

Viljo Ripatti 1992. R.H. Oittinen. Työväen sivistäjästä koulun uudistajaksi. Tammi. 320 sivua.

Viime vuonna, jolloin R.H. Oittisen syntymästä oli kulunut 80 vuotta, valmistui Viljo Ripatin kirjoittamana hänen elämäkertansa. Oittisen aktiiviura päättyi sairauden vuoksi jo kaksi vuosikymmentä aikaisemmin, joten monelle jo aikuisikänsä ehtineelle hän saattaa olla veraten tuntematon henkilö. Elämäkerran julkaiseminen oli sen vuoksi hyvin aiheellinen.

Kuten elämäkerrat yleensä, tämäkin alkaa lap-suudesta ja nuoruudesta. Niitä käsitellään varsin lyhyesti ja koulunkäyntiäkin vasta oppikouluajalta Tampereen klassillisessa lyseossa. Ainoa koulunkäyntiin liittyvä erityispiirteensä mainitaan urheiluharrastuksen puuttuminen, mikä jatkuikin sitten myös aikuisiässä.

Aloitettuaan koulunkäyntinsä lyseossa Reino liittyi sosialidemokraattiseen nuorisotoimintaan. Sen mukaisesti viitoittui hänen elämänsuuntansa ja yhteiskunnallinen näkemyksensä, joka viimeisinä kouluvuosina aiheutti erimielisyyksiä ja ristiriitoja lapualaishenkisessä toverikunnassa.

Tultuaan ylioppilaaksi 1931 Oittinen aloitti opinnot Helsingin yliopistossa ja valmistui filosofian kandidaatiksi 1934. Nopeasti suoritettujen opintojen pääaineina olivat valtio-oppi ja sosiologia. Osakunnassa hän ei näytä viihtyneen ja vastusti sen pakkojäsenyyttä samoin kuin yliopiston suomalaistamista tukevia ylioppilaiden luentolakkoja. Periaatteessa hän kyllä oli yliopiston suomalaistamisen kannalla. Akateemi-

seen Sosialistiseuraan hän liittyi kohta opintonsa aloitettuaan. Opinnoissaan ja niiden ohella Oittinen perehtyi erityisesti Marxin teorioihin, joihin hän myöhemmin saattoi suhtautua asiallisesti arvioiden.

Opintoja seurasi uravalinta. Kesätoimittajakokemukset opiskeluaikana houkuttelivat sanomalehtityöhön. Yrjö Ruutu, johon Oittinen oli tutustunut opettajana yliopistossa, kehotti väitöskirjatyöhön ja hakeutumaan opettajaksi Yhteiskunnalliseen korkeakouluun, jonka rehtorina Ruutu oli. Oittinen hakeutui kuitenkin Valkeakosken työväenopiston johtajaksi. Mikään toiveammatti se ei näytä olleen, sillä ilman erityistä innostusta Oittinen siihen ryhtyi. Vuosien mittaan suhtautuminen kuitenkin muuttui.

Luultavasti neljällä työväenopistovuodella oli melkoinen vaikutus Oittisen urakehitykseen. Hänen optimistinen uskonsa ihmisen henkiseen kehitykseen ja kansanvaltaiseen järjestelmään vahvistui työssä saaduista kokemuksista. Opistotyön ohella hän saattoi jatkaa opintojaan, harjoittaa kirjallista toimintaa sekä matkustella.

Oltuaan vajaan vuoden 1938 jyvaskyläläisen Työn Voiman päätoimittajana Oittinen valittiin Työväen Sivistysliiton opintosihteeriksi, "kulttuurityöntekijäksi työväen sivistysjärjestöön", kuten Ripatti toteaa. Tästä tehtävästä hän siirtyi liiton sihteeriksi 1942 kolmeksi seuraavaksi vuodeksi.

Oittisen kausi TSL:ssa oli suurimmaksi osaksi sodan aikaa ja kamppailua sen aiheuttamien ongelmien kanssa. Oittinen oli näkönsä vuoksi vapautettu asevelvollisuudesta, joten hän saattoi

myös sotavuosina hoitaa siviilitointaan. Hän ei tyytynyt vain toiminnan ylläpitämiseen miten kuten, vaan pohti tulevaisuuden näkymiä ja kehittäi uusia toiminnan muotoja. Lisäksi hänelle alkoi kertyä runsaasti luottamustehtäviä sekä työväenliikkeen piirissä että muuallakin.

Kun Oittinen 1945 siirtyi TSL:sta Työväen Akatemiaan, ei suhde ja vaikutus liittoon kuitenkaan päättynyt. Vuodesta 1947 hän oli liiton varapuheenjohtaja ja 1965 lyhyen aikaa myös sen puheenjohtajana. Sekä TSL:n toimintaa viitoittaa että Oittisen omia kulttuuri- ja koulutuspoliittisia käsityksiä ilmentää hänen 1954 julkaistu kirjoituksensa Työväen kulttuuripoliittiset tavoitteet.

Työväen Akatemiaan siirryttyään hän alkoi suunnitella sen laajentamista ja opetuksen kehittämistä. Hänen oman opetustyönsä yhteydessä syntyi teos Työväenkysymys ja työväenliike Suomessa. Aika Työväen Akatemiassa jäi lyhyeksi, sillä Oittisesta tuli Fagerholmin 1948 muodostaman hallituksen opetusministeri. Myöhemmin hän oli opetusministerinä vielä neljässä hallituksessa, ajoittain myös pääministerin sijaisena. Ministerinä oloa hänelle karttui kuusi ja puoli vuotta. Kun hänet 1950 nimitettiin kouluhallituksen pääjohtajaksi, josta tehtävästä hän sairauden takia erosi 1972, oli hän runsaan parin vuosikymmenen ajan joko opetusministeri tai kouluhallituksen pääjohtaja.

Näissä tehtävissä Oittinen suoritti keskeisen ja valtakunnallisesti merkittävimmän osan elämäntyötään koulunuudistajana. Kouluhallituksen pääjohtajana ja lukuisten komiteoitien puheenjohtajana hän oli koulun uudistamisen suunnittelija, ministerinä suunnitelmien poliittinen toteuttaja taustanaan sosialidemokraattinen puolue, jossa hän oli huomattava vaikuttaja. Puolet teoksestaan Ripatti käyttää Oittisen elämäntyön tarkasteluun näistä kolmesta näkökulmasta. Se on koulutoimen kehityksen historiaa ja sivuaa eräiltä osin puolue-, sisä- ja ulkopolitiikkaakin.

Mutta pääjohtajan ja ministerin roolien varjoon pyrkivät jäämään Oittisen kulttuuripoliittiset toimet ja harrastukset. Ripatti ei ole niitä unohtanut, mutta ilmeisesti tilaa säästääkseen tyytynyt käsittelemään useimpia niistä vain ly-

hyin maininnoin. Kuinka merkittäviä monet niistä olivat viittaa vain esimerkinomaisesti pohjoismaisiin kulttuuriyhteyksiin sekä suhteen rakentamiseen Unescoon. Kotimaisessa kulttuuritoiminnassa Oittinen oli eräänlainen hallintoneuvostojen vakiopuheenjohtaja olipa kysymys kansallisoopperasta, taideakatemiasta tai Veikkaustoimistosta.

Vapaa sivistystyö oli Oittiselle läheistä niin pääjohtajana kuin ministerinäkin. Hän oli edelleen mukana työväen ja muidenkin sivistysjärjestöjen hallintoelimityksissä, mm. vuosikymmenen Kansanvalistusseuran johtokunnassa. Tultuaan opetusministeriksi ensimmäisen kerran Oittinen luonnehti ministeriönsä tärkeimmistä tehtävistä ensimmäiseksi kansanopistojen ja työväenopistojen valtionapulakien uusimista. Vapaan sivistystyön taholla hän nautti luottamusta ja arvostusta.

Ripatti on tehnyt huolellisen tutkielman Oittisesta ja hänen elämäntyöstään. Se ei ole mikään tiiliskivielämäkerta, vaan ikään kuin tiivistelmä siitä, mikä on oleellista ja tärkeää. Teos on hyvin jäsenelty ja sujuvasti kirjoitettu, jollaisena se on helposti luettavaa. Joskus tosin jää kaipaamaan perusteellisempää tutkimuksellista otetta, jollaiseen nyt puheena oleva teos on ainakin hyvänä johdatuksena.

Oittisen elämäntyö päättyi aivan kuin kesken. Kesällä 1966 hän joutui autokolarisiin loukkaantuen vaikeasti eikä kuntoutunut enää entiselleen. Tarmokkaasti hän kuitenkin hoiti virkaansa edelleen, kunnes halvauskohtaus 1972 sitoi hänet vuoteeseen loppuikäseen (k. 1978). Kun samaan aikaan aloitettiin siirtyminen peruskouluun, voimme vain kuvitella, miltä Oittisesta tuntui, kun ei voinut olla toteuttamassa sitä, minkä suunnittelussa oli ollut keskeinen henkilö. Voimme myös vain arvailla, että jos hän olisi ollut johtamassa peruskouluun siirtymistä, olisiko se sujunut joustavammin ja olisiko eräiltä myöhemmin ilmenneiltä epäkohdilta vältytty.

Suosittelun lämpimästi teosta varsinkin kasvatus-, sivistys- ja kulttuurityössä toimiville, sillä siitä voi ammentaa tietoa myös näiden alojen lähimenneisyydestä, mikä niin helposti pyrkii unohtumaan.